

BİR DERGİ BAŞYAZARI VE BAZI GERÇEKLER

Geçen haftaki sayısında “Akis” dergisi yine memleketteki sol akımlar konusunu ele almış. Ama bu kez “parayla tutulmuş tatlısu kahramanları”ndan söz yok artık. Benim “Vatan”daki yazımın ağırlık kısmını teşkil eden, 1946’dan bu yana siyasi gelişmemizin açıklanması, bu yakın tarihte o derginin ve sözcülüğünü ettiği çevrelerin oynadığı rol ve şimdi sol akımları vurmak için çevirdikleri manevra üstüne de hiç ses seda yok. Ama kasıtlı manevraya devam var. Sinir bozukluğundan kulağına gelen bazı sesleri bana bağlıyor ve kırk yıl önce Batıda olmuş bölünmelerle bizim bugünkü koşullarımız ve sol akımlarımız arasında bir paralel çizmeye çalışarak okurlarını sosyalizme karşı ayaklandırmak çabasını sürdürüyor.

Sosyal Konular ve Bay Toker

Bay Toker’de ve sosyal konular üstüne söz eden daha bir çok kimselerde şöyle bir tutum görülüyor: “Toplumun gelişme yönünü, sosyal sorunların çözüm yollarını isteklerimize göre seçebilirmişiz”. Toplumun bir determinizmi (kanuniyeti) olduğunu bilmezlikten geliyorlar. Toplumun tarihsel gelişme yönü gözönünde tutularak objektif sosyal koşullara uygun müdahaleler, tercihler, çözüm şekilleri başarılı ve verimli olur, ancak, tersine çabalar toplumun gelişmesini engeller, normal gelişme yolları da tıkanınca “sosyal determinizm” ergeç, nasıl olsa kendini belli eder ama büyük sarsıntılarla, ihtilallerle belli eder ve zamandan, emekten, toplumsal kaynaklardan büyük kayıplara sebep olur. Son onaltı yıllık tarihimiz ve onun sonucu bu gerçeğin en yakın, en canlı örneğidir.

Gerçekler ve Akıl ve Bilgi Yolu

Vatan ve millet sevgimiz, kişisel ve özel çıkarlarımız için dilimize doladığımız boş sözler değil de bütün hayatımıza yön veren gönülden bir sevgiyle, toplumsal gerçekleri oldukları gibi bütün açıklığı ile görüp göstermek ve bu gerçeklere uygun yolu çözüm şekillerini akıl ve bilginin ışığında tayin etmek bir vatan borcudur.

Soruna bu açıdan bakınca memleketin bugünkü dâvası ne soyut olarak bir “kapitalizm mi-sosyalizm mi?” davasıdır, ne de “Batı sosyalizmi mi-Doğu sosyalizmi mi?” sorunudur. Memleketin karşılaştığı temel sorun, ekonomik ve kültürel kalkınma ve bu kalkınmayı en kısa zaman da, en randımanlı, dengeli ve sosyal adalet ilkelerine ve milletimizin tarihsel gelişme yönüne uygun şekilde sağlayabilmektir. Sorun ve amaç bu şekilde formülence bir “toplum sistemi” olarak sosyalizm (şu ya da bu politik partinin anladığı anlamda sosyalizm değil), kendini bize kabul ettiriyor. Dünya kapitalizminin bugünkü aşamasına, dünya düzeninde bizim aldığımız yere ve toplumumuzun iç koşullarına göre, yukarıda belirttiğimiz nitelikte gerçek bir kalkınmayı ancak sosyalist toplum düzeni sağlayabilir. Bunun nedenlerine geçen yazılarımda değindim ve başka sosyalist yazarlar da çok çok, uzun uzun anlatmış

olduklarından burada bir kez daha tekrarlamayı gereksiz buluyorum.

Sosyal-Politik Akımlar Bir Etiket midir?

Sosyal-politik akımlar, partiler, zamanla değişir, çeşitli aşamalardan geçer ve hatta bazan ilk yönlerinden tüm saparak ilk kuruluşlarındaki “aslı” nitelikleri ve amaçlarıyla hiç ilgileri kalmaz. Ama başlangıçta takındıkları adı bir etiket gibi tapmakta direnirler, bu değişmeler, sosyal savaşlar, üstteki çevrelerin halk yığınlarını aldatma çabaları arasında terimler de madeni paralar gibi aşınırlar, değerlerini yitirirler, hatta bazan öz anlamlarının tam tersi anlamlarda kullanırlar. “Sosyalizm”, sosyalist sözcükleri de bu talihsiz terimlendendir; şöyle ki Bay Toker’in de savunduğu “milli sosyalizm”, gerçek sosyalizmin taban tabana tersi, insanlığın yüz karası “Naziliğin” adı olmuştur.

Ama bir toplum sistemi olarak sosyalizm, sosyalist adını taşıyan şu ya da bu partinin programına göre değil, okul kitaplarına girecek kadar evrenselleşerek kendini kabul ettirmiş bulunan tarifine göre tayin olunur. Gerek ekonomi nazariyesi, gerek dünyada mevcut sistemler ışığında bugün için ancak iki tip toplum düzeni vardır. Kapitalist ve sosyalist düzenler. Bir üçüncü tip yoktur. Bu ikisi arasındaki temel fark ise, artık hemen herkesin bildiği gibi, üretim araçlarının mülkiyetindeki farktır. Karma denilen ekonomilerde uygulanan devletçiliğin amacına, kimlerin yararına olduğuna göre kapitalist ya da sosyalist toplum tipinin çerçevesine girerler. Onun için “ben ne kapitalizmden, ne da sosyalizmden yanayım, karma ekonomi taraftarıyım” demekle de sorun çözümlenmiş olmuyor.

Hangisi Daha “Mukadder”?

Bay Toker’in “memleketimizde sosyalist cephenin bölünmesi mukadderdir” yollu iddiasına gelince, tam tersine birliğin devamı daha mukadder görünüyor. Sözünü ettiği Batıdaki 2. ve 3. Enternasyonal ayrılığı sadece ilgili partilerin, liderlerin kendi istek ve kafalarına göre şu ya da bu yolu tutmaları değildi. Fikir, görüş, tutum ayrılıklarının altında toplumların sosyal-politik farkları yatıyordu. Batının erişmiş olduğu emperyalizm aşamasında Batılı kapitalistler dünyanın geri toplumlarını sömürmek pahasına ve kendi memleketlerindeki emekçilerin şuurlu, teşkilâtlı, etkili savaşları karşısında emekçilere tavizler verecek, isteklerini az çok karşılayacak, eskisine kıyasla hayat standartlarının yükselmesine müsaade edecek duruma gelmişlerdi. Âcil ihtiyaçları karşılanan emekçiler az çok tatmin edilmiş duruma getirilmişlerdir. Bizde “Batı Sosyalizmi”nin savunucularının da niyeti bu. Ama hiç düşünmüyorlar, bizde koşullar aynı mı? Bizde dünyayı sömürerek semirmiş, zengin, güçlü bir kapitalizm var mı? Bizim kapitalizm, bir koltuğunda devletçilik değneği, öbür koltuğunda yabancı sermaye değneği yardımıyla güç bela ayakta durabilen “muhtacı himmet bir dede.” Diyelim sosyal adalet ilkelerini içtenlikle uyguladılar da (uygulamaktan ne kadar kaçınıldığının hergün bir belirtisi çıkıyor ya) milli gelirin %38 nin, nüfusun %2 sinin eline geçmesi durumunu düzelttiler; vergilerin ağırlığını dar gelirliilerden zengin sınıfların üstüne aktardılar, ilh.. Sorunlar çözümlenmiş olacak mı? Ulusal geliri bizim kadar düşük, ekonomisi bizim kadar geri, nüfusu ve işsizler sayısı bizim kadar hızla artan bir toplumda sosyal adalet, halk yığınlarının refahı nasıl sağlanır?

Yoksulluğun bölüşülmesinde mi adalet olacak? İşsizlerle neyi bölüşeceğiz? Biz ekonomik ve kültürel kalkınma dâvamızla karşı karşıyayız, bu ise yukarıda belirttiğimiz anlamda bir sosyalist rejime doğru yürümekle gerçekleştirilebilecektir.

III. Enternasyonal

III. Enternasyonalı kuran Lenin ve partisine gelince, onların toplum koşulları Batıdakinden bambaşkaydı. Rusya az gelişmiş bir kapitalizmdi. Burjuva devrimini tamamlamamıştı. Uzun savaş yılları sonunda da ekonomik ve politik düzeni çökmüş, ihtilâl başlamış durumdaydı. Lenin'in liderliğinde Rus işçi sınıfının yaptığı, başlamış olan ihtilâli burjuva aşamasında bırakmayıp sosyalist aşamaya ulaştırmak olmuştur. Bilindiği gibi ihtilaller şu ya da bu grubun gizli tertibiyle doğmaz. Objektif sosyal koşullar yaratır ihtilali. Bir ihtilal durumu meydana gelince de bu durumdan ilerici kuvvetler kadar gerici kuvvetler de faydalanmaya çalışırlar. Onun içindir ki tarihte ihtilal örnekleri kadar karşı-ihtilâl örnekleri de vardır. İhtilâller objektif koşullardan doğduğu gibi, ihtilalin seyrini de esas itibarıyla objektif koşullar tayin eder. İhtilâli yapan grubun ihtilâlin seyrini kontrol altına alabilme olanağı, özellikle ilk zamanlarda hayli sınırlıdır. Toplumun gelişme yollarına kadar engellenir, ne kerte sıkı ve uzun zaman tikanırsa tikanısın, sonunda kendini belli eden sosyal determinizm o kadar şiddetli sarsıntıyla, kanlı ihtilallerle meydana çıkar.

Batıda sosyalist hareketin ikiye bölünmesi üzerinden kırk yılı aşan bir zaman geçti, koşullar değişti. Bugün III. Enternasyonal ve bu cepheyi tutan partilerin o eski monolitik yekpâreliği yok artık. Despotizme cephe alınıyor, arkada bırakılan kırk yıllık dönemin tecrübeleri temel sosyalist prensiplerin ışığında inceleniyor, tartışılıyor, yeniden değerlendiriliyor. Sosyalist hareket ve toplum düzeni çeşitli memleketlerin kendi özelliklerine göre değişik belirtiler gösteriyor. Bu da sosyalist prensiplere aykırı bir tutum değildir. Muhtevada sosyalist, şekilde milli olmak prensipi, çoktan beri bilinen bir prensiptir.

Batının Durumu

Batıdaki kapitalist sistem bir dengeye, istikrara varmış, sosyalizm ihtimalini tüm ortadan kaldırmış değildir. Yalnız bu dâva şimdilik âcîl bir dava olarak belirmiyor. Bugünkü kapitalist dünya düzeninde, gelişmiş kapitalist toplumlardaki “sermaye-emek” çatışmasından çok, gelişmiş toplumlarla geri kalmış toplumlar arasındaki “sömüren-sömürülen” çatışması daha ağır basıyor. Geri toplumlar milli kurtuluş savaşlarını başarıp sömürgecilik tasfiyeye doğru gittikçe esasen hiç bir zaman istikrarlı bir dengeye varamamış olan, daimi surette iktisadi krizlerin tehdidini sırtında hisseden, daimi surette özel tedbirler ve ekonomik payandalarla krizleri önlemeye çalışan batı kapitalist sistemi sarsılacak, iç tezatlar ve mücadeleler artacaktır. Emperyalizm yeni şekiller alarak daha bir zaman sürebilir, ama ergeç tasfiye olacaktır. Bu tasfiye ilerledikçe Batı için de sosyalist sistem dâvası âcîl hâle gelecektir. Kapitalizm mi, sosyalizm mi sorunu bir sosyal adalet dâvası olmaktan çok önce bilimsel bir sorundur: İnsan toplumlarının tarihsel gelişme yönünün sosyalizme doğru olduğu, kapitalizmin tarihsel miyadını doldurmakta bulunduğu, iç çatışmalarını, temel dengesizliğini artık kendi olanaklarıyla önleyemez duruma geldiği, bu

çatışmaların ve dengesizliğin ancak sosyalist bir düzende ortadan kaldırılabileceği bir gerçektir.

Bizim Durumumuz

Biz de geri toplular grubundanız, ama “anti-emperyalist” ve “anti-kapitalist” kurtuluş savaşını kırk yıl önce yapmış bir toplum, o zamandan beri milli kurtuluş hareketimizin bu anti-emperyalist, anti-kapitalist yönünü sebatla izlemiş, gerçekten devrimci, halkçı bir devletçiliği uygulamış olsaydık -ya da uygulayabilmeydik- bu kırk yılda kalkınma dâvamızı çözümlemiş olurduk. Bu olmadı. Ama yine de bir ilerleme kaydettik ve bugünkü demokrasi, sosyal devlet, sosyal adalet, planlı ekonomi anlayışına vardık. Bugün Türkiye için arı sosyalist düzen uzak bir amaçtır. Türk sosyalistlerinin ödevi bu amaca götürecektir, bizim koşullarımıza uygun yolu tayin etmektir. Benim görüşüme göre bu yol bugünkü anayasa düzeninin bütün şümülü ile uygulanmasıdır. Bunun için sosyalistlerin ilk ödevi ve yakın amacı anayasa ilkelerinin ve tanınan hak ve hürriyetlerin kâğıt üzerinde kalmayıp gerçekten ve tam uygulanmasını sağlamaya çalışmaktır. Anayasamız halk yığınlarının örgütlenip memleket işlerinde söz ve karar sahibi olmasına, halk yararına ve halkın denetimi altında bir devletçiliğe, gerçekten planlı bir ekonomiye yönelmek için gerekli olanakları vermiştir. Anayasamız memleketimizin gerçek bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruyan bir siyasetin güdülmesine amirdir. Bütün bunlar da sosyalizmden başka bir şey değildir. Onun için Türkiye sosyalizminin daha uzak amacı, Türkiye İşçi Partisi'nin programında belirtildiği şekilde sosyalist tipte bir karma ekonomidir.

Vatan, 22 Ekim 1962